

İSTANBUL FİNANS MERKEZİ OLMAYA NE KADAR YAKIN? NE KADAR UZAK?

Prof.Dr. Sabrı Burak Arzova¹

ÖZET

Küresel anlamda fon talep eden ve fon arz eden tarafları buluşturan uluslararası finans merkezleri, uluslararası finans kurumlarının yoğunlaştığı bölgelerdir. Finansman konusunun ekonomilerin etkinliğinde önem kazanmasıyla birlikte ülkeler, finans merkezleri kurmak için çalışmışlardır. Türkiye de 2009 yılında aldığı kararla İstanbul'u uluslararası finans merkezi olarak konumlandırmak için çalışmalara başlamıştır. Hukuki ve kurumsal düzenlemelerle birlikte ülkede meydana gelen gelişmeler ışığında finans merkezi vizyonu güncellenmiştir. Uluslararası finans merkezlerinin rekabet güçleri, gerçekleştirilen çalışmalarla ortaya konmaktadır. Bu çalışmalarda bir finans merkezinin sahip olması gereken faktörler ortaya konmuştur. Bu çalışma İstanbul'un uluslararası finans merkezi vizyonuna ne ölçüde yakın olduğunun ortaya konması sürecini içermektedir. İstanbul'un uluslararası bir finans merkezi olmak için sahip olduğu avantajlar ortaya konduktan sonra, uluslararası finans merkezi vizyonu, bahsedilen faktörler ışığında değerlendirilecek ve uluslararası kurumların İstanbul'a ilişkin gerçekleştirdiği araştırmalar da kullanılarak, İstanbul'un uluslararası finans merkezi yolculuğunda kat ettiği mesafe ortaya konacaktır.

Anahtar Kelime: Finansal Merkez, İstanbul Finans Merkezi, Finans Merkezi

ISTANBUL, HOW CLOSE IS IT, TO BE A FINANCIAL CENTER?

ABSTRACT

Istanbul is the natural financial center of Turkey. And Turkey, advancing towards EU membership, with its regional location, has a significant economic size for the East, Central Asia, North Africa and Eastern Europe Regions. Istanbul has a great potential as an important center for the collection of financial resources and directing them to these regions. In this study, we analyse if Turkey can be a financial center in the near future.

Keywords: Financial Center, Istanbul Financial Center, Center of Finance

¹ Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi-Muhasebe Finans ABD
burakarzova@marmara.edu.tr

GİRİŞ

Küreselleşme olgusuyla artık, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel olarak bütünleşen ve homojenleşen bir dünya oluşmuştur. Bu oluşum kendini zaman içinde iki yönde geliştirmiştir. Bunlardan biri; bütünleşme ve tek bir dünya olma amacını gerçekleştirmek için ülkeler arasındaki gümrük tarifeleri ve diğer ticaret kısıtlamalarının azaltılması ve kaldırılmasını öngören GATT Anlaşması tarzı anlaşmalar, yani evrenselleşme, diğeri ise birbirleriyle gerek ekonomik gerekse coğrafi olarak benzerlik gösteren ülkeler arasındaki ticaretin serbestleştirilmesi amacına yönelik ekonomik entegrasyonlar, yani bölgeselleşme hareketleridir (Şanlı, 2004, s.165).

Son çeyrek yüzyılda, dünyada yaratılan gelir üç katından, dış ticaret hacmi ise beş katından daha fazla büyümüştür. Dış ticaret hacminin gelire oranı 14 puan artarak yüzde 44'e ulaşmıştır. Neredeyse yaratılan gelirin yarısı kadar ticaret yapılmaktadır. Uluslararası ticaretin ve ekonomik ilişkilerin büyümesini olumlu yönde etkileyen başlıca neden, ülkelerin ticaretin artmasından yararlandıklarını açıkça görmeleridir. Uluslararası siyasi alandaki yumuşama, teknolojik devrimin de katkısıyla haberleşme ve ulaşım alanındaki gelişmeler, piyasa mekanizmasını tercih eden ekonomi politikası yaklaşımı, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik işbirliğine katılma istekleri, sermaye hareketlerinin serbestçe dolaşımına yönelik uygulamalar da bu gelişmeyi olumlu yönde desteklemiştir. Bu süreçte, finansal piyasalar hızla büyümüş, dijital teknoloji ile tam anlamıyla entegre olmuş küresel anlamda bir piyasa oluşmuştur (Özince, 2007, s.3). New York ve Londra küresel finansal merkezler olarak finansal pazarlar içinde tarihi rol oynamış olup, uluslararası ticari merkezlerin inşasında ilham kaynağı olmuşlardır (Meyer, 2016, s.572). Uzak Doğu Asya'ya baktığımızda, Shenzen in dünya finansal piyasasında boy göstermesi Deng Xiaoping in Çin i 1978 yılında küresel ekonomiye açmasıyla ortaya çıkmıştır. Shenzen hükümeti, Shenzen'i Hong Kong ile çalışan bir uluslararası finansal merkez olması yolunda pozisyonlanmasını kendine bir hedef edinmişti ve böyle de oldu (Degl'Innocent, Matousek, Sevic & Tzeremes, 2017, s.188). Görüleceği üzere finansal merkez olma yolunda yerel hükümetlerin kararlılığı ve süreci sahiplenmeleri önemli bir güç olmaktadır.

ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ NEDİR?

Önemli bir finans merkezi olan Hong Kong'un Para otoritesi, uluslararası finans merkezini ekonomik büyüme ve kalkınmayı destekleme açısından çok önemli olan finansal aracılık işlevinin uluslararası boyutta yer aldığı bir merkez olarak tanımlamaktadır. Finans merkezi, bir kentin finansal kavramlarının yoğunlaştığı, yerel ve uluslararası banka ve kurumlarının geniş anlamda faaliyet gösterdiği, menkul değer alış ve satışlarının yapıldığı bir bölgedir (Uzunoğlu, Alkin, Gürlesel & Civelek, 2000, s.43)

Global merkezlerin ayırt edici özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Uzunoğlu, Alkin, Gürlesel & Civelek, 2000, s.43):

Finansal hizmetler hacminde sınır ötesi işlemlerin daha geniş olması

Yabancı mali kurumların finansal hizmet sunumunda ağırlıklı olması

Uluslararası alanda fon sahipleri ile fon kullanıcılarını buluşturması

Finansal kurumların sınır ötesi işlemler amacı ile merkezde yer alması, piyasaların ve finansal ürünlerin sınır ötesi talebe göre düzenlenmesi

İSTANBUL'UN FİNANS MERKEZİ OLMAYA ADAY ÖZELLİKLERİ

Ülkemizin ve dünyanın önemli metropollerinden biri olan İstanbul, tarihin her döneminde dikkatleri üzerine çekmiştir. 28° 01' ve 29° 55' doğu boylamları ile 40° 28' ve 41° 33' kuzey enlemleri arasında kalan İstanbul; Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü vazifesi görmektedir. Batıda Tekirdağ, kuzeybatıda Kırklareli kuzeyde Karadeniz, güneyde Marmara Denizi ve doğuda Kocaeli ile çevrilidir. Karadeniz ile Akdeniz iklimi arasında geçiş özelliği sebebiyle elverişli bir iklime sahiptir. (Doğan, 2013, s.511-550)

İstanbul tarih boyunca büyük imparatorluklara payitahtlık (başşehirlik) etmiş bir şehirdir. Sahip olduğu coğrafi konum onu üç kıta ve üç denize egemen kılmıştır. Osmanlı sisteminin merkezi, İmparatorluk siyasetinin tayin edilip yön verildiği bir şehir olarak İstanbul tüm Osmanlı şehirlerinin bağlandığı bir merkez olması yanında, üç kıta (Asya, Avrupa, Afrika) ve üç büyük deniz ulaştırma sisteminin (Akdeniz, Karadeniz ve Azak, Hint Okyanusu ve Kızıldeniz) düğüm noktasını oluşturmaktadır. İstanbul bu özelliğini çok daha önceleri kazanmış olup Bizans İmparatorluğunun başşehri olarak elde ettiği tarihî ve toplumsal özellikleri ile farklı bir Doğu şehri olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır. (Tuna, 2010, s.360)

İstanbul’u doğru konumlandırmanın en önemli hareket noktası; İstanbul’un tarihsel konumuna, sahip olduğu kültürel mirasına, medeniyet yaklaşımına, stratejik potansiyeline, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin gelecek tasavvuruna uygun düşecek bir hedef ortaya koyan, duruş sergileyen bir yaklaşımın bizatihi kendisidir. (Bilgili, 2010, s.328)

Seyahat destinasyonu olma özelliği açısından bakıldığında, İstanbul sahip olduğu “özgün kültür ve tarihi çekicilikleri”, “büyüleyici manzarası”, “alışveriş olanakları” ve “insanların misafirperverliği” değişkenleri açısından arzu edilen bir seyahat destinasyonu konumundadır (Ünal, Güçer & Taşçı, 2006, s.198).

Ayrıca 29.10.2018 tarihinde hizmet vermeye başlayan İstanbul Havalimanı, İstanbul’u dünya hava trafiğinde avantajlı bir konuma getirecek ve İstanbul’a atfedilen farklı medeniyetler ve coğrafyalar arasında köprü olma özelliğini pekiştirecek ve İstanbul için ortaya konan “merkez şehir” hedefine önemli katkı sağlayacaktır.

Türkiye’nin etnik, dini ve kültürel çeşitliliğinin bir yansıması olan İstanbul şehri bu çeşitliliğin dünya görüşleri ve finansal araçlarda farklı perspektiflerde yaratacağı türevlerle, bir finans merkezinin ağırlığını taşıyabilecek güçtedir.

İstanbul, Türkiye’nin doğal finans merkezi konumundadır. Avrupa Birliği üyeliği yolunda ilerleyen Türkiye, bölgesel konumu itibarıyla Orta Doğu, Orta Asya, Kuzey Afrika ve Doğu Avrupa bölgeleri için de önemli ekonomik büyüklüğe sahip bir ülke konumundadır. Bölge finansal kaynaklarının toplanması ve yine bu bölgelere yönlendirilmesi konusunda İstanbul’un önemli bir merkez olma potansiyeli bulunmaktadır (Resmi Gazete, 2009, 27364).

İSTANBUL’U FİNANS MERKEZİ YAPMA ÇALIŞMALARI

İstanbul’un uluslararası bir finans merkezi olması hedefi ilk olarak 9. kalkınma planında yer almıştır. Türkiye Bankalar Birliği öncülüğünde yapılan çalışmalar ve çalışma gruplarının çabalarıyla 29 Eylül 2009 tarihli ve 2009/31 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararıyla İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Strateji ve Eylem Planı onaylanarak yürürlüğe girmiştir. (2 Ekim 2009 tarihli ve 27364 sayılı Resmi Gazete) İFM projesine göre belirlenen vizyon “İstanbul, öncelikle bölgesel, nihai olarak da küresel finans merkezi olmasıdır.” Söz konusu Strateji ve Eylem Planında, aşağıda yer alan öncelikleri gerçekleştirmeye yönelik olarak 71 adet eylem başlığı belirlenmiştir.

- A - Hukuk altyapısının güçlendirilmesi
- B- Finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması
- C- Basit ve etkin bir vergilendirme sisteminin oluşturulması
- D- Düzenleyici ve denetleyici çerçevenin geliştirilmesi
- E- Fiziksel altyapının iyileştirilmesi
- F- Teknolojik altyapının güçlendirilmesi
- G- İFM organizasyon yapısının kurulması
- G- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi
- H- İFM tanıtımının yapılması ve imajının oluşturulması
- I-Strateji ve eylem planının takip edilmesi

Ardından 01.05.2010 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile söz konusu eylemlere ilişkin atılacak adımlar belirlenmiştir. Bu çerçevede; Strateji ve Eylem Planı da dikkate alınarak İFM çalışmalarını koordine etmek, desteklemek ve yürütmek üzere; İFM Yüksek Konseyi, İFM Ulusal Danışma Kurulu, İFM Koordinatörlüğü, Çalışma Komiteleri ve İFM Uluslararası Danışma Konseyi kurulmuştur. Çalışma Komiteleri Temmuz 2010 tarihinde çalışmalarına başlamıştır.

01.05.2010 tarihli Başbakanlık Genelgesi'ni, ülkede gerçekleşen gelişmeler ışığında hazırlanan 11.11.2016 tarihli Başbakanlık Genelgesi takip etmiştir. Bu genelgede, Türkiye'de katılım bankacılığının gelişmesi ile gerçekleştirilen finansal çeşitliliğe, İstanbul Havalimanı'nın sağlayacağı avantajlara ve İFM Eylem Planı'na atıflar yapılmış ve İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Koordinasyon Kurulu'nun (İFMKK) kurulması kararlaştırılmıştır.

İFM Eylem Planı'nın etkin bir şekilde uygulanması ve uygulama sürecinde kamu kurumları arasındaki uyumu sağlayabilmek adına kurulan İFMKK, "Sermaye Piyasası Kurulunun bağlı olduğu Başbakan Yardımcısının başkanlığında; Hazineden sorumlu Başbakan Yardımcısı, Adalet, Çevre ve Şehircilik, Ekonomi, Gümrük ve Ticaret, Kalkınma, Maliye ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlarından oluşur. Koordinasyon Kurulunun sekretarya hizmetleri Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yürütülür" (Resmi Gazete, 2009, 29885).

İstanbul'u bir finans merkezine dönüştürme çabaları kapsamında yürütülen çalışmalar, yalnızca hukuki ve kurumsal zeminde gerçekleşmemiştir. Vakıf, İş ve Halk GYO tarafından

planlanan ve yapımına başlanan projeler kapsamında Türkiye’de bankacılık ve finansla ilgili kurumlar tek bir lokasyonda toplanacaktır. Ayrıca bu projeler ile aynı lokasyonda ofis ve ticari üniteler yer alacaktır.

Finans piyasaları için, genç ve çalışkan demografik yapının iyi eğitilmiş kalifiye iş gücüne dönüştürülmesi ve üstün başarı gösteren fakat daha düşük eğitim seviyesine sahip olan insan kaynağının arka planda yer alan çalışanlar olarak değerlendirilmesi ile iş kolaylığı sağlanmalıdır. Trafik yoğunluğunun azaltılmasına yönelik çalışmaların yanı sıra, finans merkezine ulaşımı rahatlatarak, modern, yüksek kaliteli ve daha makul fiyatlarla satılacak gayrimenkullerin inşa edilmesine ve bu yeni inşaatları kaldırabilecek mukavemette alt yapı hazırlıkları da gerekmektedir (Erdoğan, 2018, s.262-263).

KÜRESEL FİNANS MERKEZLERİ ENDEKSİ VE İSTANBUL

Küresel Finans Merkezleri Endeksi (The Global Financial Centres Index), İngiltere merkezli Z/Yen danışmanlık firması tarafından Eylül ve Mart aylarında olmak üzere yılda iki kere açıklanan, şehirlerin finansal anlamda rekabet gücünü ortaya koyan bir endekstir. İlk olarak Mart 2007 yılında açıklanmaya başlayan endeks, İFM projesi için önemli bir rehberdir. Endeksin son 5 yılını incelediğimizde İstanbul’un İFM vizyonuna kısa vadede ne ölçüde yakın olduğu hakkında bir fikir sahibi olabiliriz.

Tablo 1
Küresel Finans Merkezleri Endeksi 2014

Sıra	Mart Raporu	Sıra	Eylül Raporu
1	New York	1	New York
2	Londra	2	Londra
3	Hong Kong	3	Hong Kong
4	Singapur	4	Singapur
5	Zürih	5	San Francisco
47	İstanbul	42	İstanbul

Kaynak: The Global Financial Centres Index Report, 2014

Tablo 2
Küresel Finans Merkezleri Endeksi 2015

Sıra	Mart Raporu	Sıra	Eylül Raporu
1	New York	1	Londra
2	Londra	2	New York
3	Hong Kong	3	Hong Kong
4	Singapur	4	Singapur
5	Tokyo	5	Tokyo
44	İstanbul	47	İstanbul

Kaynak: The Global Financial Centres Index Report, 2015

Tablo 3
Küresel Finans Merkezleri Endeksi 2016

Sıra	Mart Raporu	Sıra	Eylül Raporu
1	Londra	1	Londra
2	New York	2	New York
3	Singapur	3	Singapur
4	Hong Kong	4	Hong Kong
5	Tokyo	5	Tokyo
45	İstanbul	57	İstanbul

Kaynak: The Global Financial Centres Index Report, 2016

Tablo 4
Küresel Finans Merkezleri Endeksi 2017

Sıra	Mart Raporu	Sıra	Eylül Raporu
1	Londra	1	Londra
2	New York	2	New York
3	Singapur	3	Hong Kong
4	Hong Kong	4	Singapur
5	Tokyo	5	Tokyo
66	İstanbul	78	İstanbul

Kaynak: The Global Financial Centres Index Report, 2017

Tablo 6
Küresel Finans Merkezleri Endeksi 2018

Sıra	Mart Raporu	Sıra	Eylül Raporu
1	Londra	1	New York
2	New York	2	Londra
3	Hong Kong	3	Hong Kong
4	Singapur	4	Singapur
5	Tokyo	5	Şangay
76	İstanbul	68	İstanbul

Kaynak: The Global Financial Centres Index Report, 2018

Endeks sonuçları incelendiğinde İstanbul 2014 Mart ile 2016 Mart dönemi arasında finansal rekabet açısından dalgalı bir seyir izlese de 40'lı sıralarda iken, 2016 Mart dönemi sonrasında sıralamada düşüşe geçmiş ve 78. Sıraya kadar gerilemiştir. Açıklanan son endekste 2018 Eylül döneminde 68. Sıraya yerleşen İstanbul'un yaşadığı bu düşüşü açıklamak için bahsedilen dönemleri ekonomik ve siyasi açıdan ele almak gereklidir. Özellikle 2016 yılından itibaren yaşanan darbe girişimi, terör olayları ve Olağanüstü Hal süreci ülkemiz ekonomisini sekteye uğratmış ve bunun sonuçları endekse de yansımıştır. Ayrıca FED'in gerçekleştirdiği sıkı para politikası ve ABD'nin dünya ticaretine ilişkin attığı adımlar tüm dünya ile birlikte Türkiye'yi de etkilemiş ve istikrarı bozucu bir etki yapmıştır. Endeks sonuçları, bahsedilen avantajlara rağmen İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması hedefine kısa vadede ulaşmanın kolay olmayacağını göstermektedir.

Küresel Finans Merkezleri Endeksi ölçülürken ele alınan beş temel faktör ve bu beş temel faktöre ait alt faktörler mevcuttur. İFM vizyonunun bu faktörler açısından incelenmesi önemlidir.

REKABET FAKTÖRLERİ

1. İş Çevresi Faktörleri:

1a) Siyasi istikrar ve hukukun üstünlüğü 1b) Kurumsal ve düzenleyici çevre 1c) Makroekonomik çevre 1d) Vergi ve maliyet rekabet gücü

2. Finansal Sektör Gelişimi:

2a) Ticaret hacmi ve hızı 2b) Sermaye Bulunurluğu 2c) Sanayi kümelerinin derinliği ve genişliği 2d) İstihdam ve ekonomik çıktı

3. Altyapı Faktörleri:

3a) Bina ve ofis altyapısı 3b) Ulaştırma altyapısı 3c) Bilgi ve haberleşme teknolojisi altyapısı 3d) Çevre hassasiyeti ve sürdürülebilirlik

4. Beşeri Sermaye:

4a) Yetenekli personel bulunurluğu 4b) Eğitim ve gelişme 4c) Esnek işgücü piyasası 4d) Yaşam kalitesi

5. İtibar Faktörü:

5a) Şehrin markası ve cazibesi 5b) İnovasyon düzeyi 5c) Çekicilik ve kültürel çeşitlilik 5d) Diğer merkezlerle karşılıklı konumlandırma

İstanbul'un durumunu bahsedilen rekabet faktörlerine göre incelersek ulaşacağımız sonuçlar aşağıdaki gibi olacaktır:

a) İş Çevresi Faktörleri

İş çevresi faktörleri açısından İstanbul özelinde Türkiye'yi ele aldığımızda Türkiye'nin 16 yıldır yaşadığı siyasi istikrar önemli bir avantajdır. Ancak 2010 yılından bugüne kadar 8 kez gerek referandum gerekse genel ve yerel seçimler için sandık başına gidilmiştir. Bu durum siyasi istikrarı olumsuz yönde etkilemiştir. World Justice Project tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda Türkiye 2017-2018 döneminde hukukun üstünlüğü konusunda 101. Sırada yer almıştır. Bu durum uluslararası finans merkezi vizyonunun önündeki engellerden birisidir.

Kurumsal ve düzenleyici çevre açısından incelendiğinde Türkiye'nin 2000'li yılların başında finans sektöründe gerçekleştirdiği kurumsal ve hukuki düzenlemeler önemlidir ancak finans merkezi vizyonu açısından yetersizdir. Sermaye piyasalarına ilişkin mevzuatın dönemin

şartlarına göre düzenlenmesi ve piyasalara esneklik kazandırılması gereklidir. Faizsiz finansman konusunda gerek kurumsal gerekse mevzuat açısından eksiklikler mevcuttur.

b) Finansal Sektör Gelişimi

Ekonomik çıktıların 2017 yılından itibaren yaşadığı bozulmalar İFM vizyonu açısından dezavantajdır. 2017 yılında çift hanelere ulaşan enflasyon, yüksek döviz kuru, yüksek faiz ve %10'lar seviyesinde gerçekleşen işsizlik oranı aşılması gereken handikaplardandır.

Türkiye dış ticaret açığı veren bir ülkedir. Döviz kuru da hesaba katıldığında ticaret dengesindeki bu açık Türkiye açısından dezavantajdır. TÜİK'in açıkladığı dış ticaret istatistiklerinde 2018'in Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında açık sırasıyla % 32,4, % 58,6 ve % 77,1 azalmıştır. Bu Türkiye'nin dış ticaret anlamında doğru yolda olduğunu göstermektedir. TÜİK'in açıkladığı verilere göre ileri teknoloji ürünlerinin imalat sanayi ihracatı içindeki payı % 3,2'dir. Bu durum ticaretin niteliği konusunda sıkıntılar olduğunu göstermektedir.

İFM vizyonu açısından uluslararası doğrudan yatırım girişi de önemli bir veridir. Türkiye'ye yapılan doğrudan yatırımlar, Ticaret Bakanlığı'nın açıkladığı verilere göre 2015 yılında 18 Milyar Dolar seviyesinde iken 2016 yılında yaşanan ekonomik ve siyasi sıkıntılar sebebiyle 13.343 Milyar Dolar seviyesine gerilemiş ve 2017 yılında uluslararası doğrudan yatırımlar 10.904 Milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir.

c. Altyapı Faktörleri

Altyapı faktörleri açısından İstanbul özelinde Türkiye son yıllarda yaptığı yatırımlarla bu alanda avantajlı bir konuma gelmiştir. 2003 yılından bugüne 1.753 km olan otoyol uzunluğu 2.657 km'ye çıkmıştır (Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2017, s.14). Bölünmüş yollar 2003 yılında 7.463 km uzunluğunda iken yatırımlar sonucunda 26.017 km seviyesine ulaşmıştır (Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2017, s.16). Karayollarındaki bu gelişmelerin yanında İstanbul'un da içinde bulunduğu yüksek hızlı tren hattı, 29.10.2018 tarihinde hizmet vermeye başlayan İstanbul Havalimanı, Yavuz Sultan Selim Köprüsü ve Osman Gazi Köprüsü gibi altyapı yatırımları, İstanbul'un jeopolitik potansiyelini kullanabilmesi açısından önemli adımlar olmuştur.

Türkiye'de inşaat sektörünün gösterdiği gelişime paralel olarak İstanbul emlak dünya emlak piyasası açısından önemli bir merkez haline gelmiştir. İFM hedefi için Vakıf, İş ve Halk GYO tarafından yapımına başlanan projeler sayesinde bina ve ofis altyapısı anlamında İstanbul dünyadaki finans merkezleri ile yarışabilecek noktaya gelecektir.

d. Beşeri Sermaye

Yükseköğretim Kurumu'nun verilerine göre ülkemizde 7 milyona yakın yükseköğretime kayıtlı öğrenci bulunmaktadır. Toplamda 206 üniversite ile beşeri niteliğini artırma amacını güden Türkiye bu konuda nicelik açısından önemli derecede yol kat etse de meselenin nitelik boyutunda istenilen noktaya ulaşamamıştır. Ayrıca ülkemizde ilk ve orta öğretimin niteliğine ilişkin tartışmalar devam etmektedir. OECD'nin gerçekleştirdiği Better Life Index hesaplamasında Türkiye öğrenci yetenekleri başlığında 38 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke arasında 35. sırada, eğitimsel kazanımlar açısından ise 37. Sıradadır. bulunmaktadır. Yine OECD tarafından üç yılda bir açıklanan Pisa verilerinde de son sıralarda yer bulabilmiştir.

Türkiye'deki çalışma ortamına bakabilmek adına, Dünya Bankası tarafından açıklanan ve çalışma ortamını değerlendiren "İş Yapma Kolaylığı Endeksi" önemli bir veridir. Türkiye 2017 yılında yayınlanan endekste 60. sırada yer bulurken 2018 yılında açıklanan endekste 43. sıraya kadar yükselmiştir. Bu alanda kat ettiğimiz yol önemli olsa da İFM hedeflerimiz çerçevesinde rakiplerimizden geride olduğumuz bir gerçektir.

Türkiye'deki yaşam kalitesi, İFM hedefleri hesaba katılarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından değerlendirildiğinde Türkiye OECD'nin Better Life Index hesaplamasında 38 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında 35. Sırada yer almaktadır.

e) İtibar Faktörü

İstanbul tarih boyunca oynadığı rol ve sahip olduğu kültürel çeşitlilik sebebiyle günümüzde önemli bir seyahat noktası konumuna gelmiştir. Doğal güzellikleri ile alışveriş ve eğlence temalı projeleri İstanbul'u marka şehir konumuna getirmiştir. Ayrıca farklı medeniyetlerin buluşma noktası olan İstanbul bu özelliğiyle farklı dünya görüşlerinden insanların odak noktası olmuş ve birleştirici de bir role sahip olmuştur.

İstanbul 2010 yılında Dünya Kültür Başkent'i olarak, kültür sanat etkinlikleri anlamında da küresel bir etkisi olduğunu kanıtlamıştır.

Farklı kültürlerin varlığı ve ticari hayatın hareketliliği İstanbul'a farklı finansman araçlarının kullanımı hususunda potansiyel kazandırsa da bu noktada ne ölçüde yol kat edildiği tartışma konusudur.

Son olarak ABD merkezli Resonance danışmanlık firmasının dünyadaki şehirleri incelediği "World's Best City" araştırmasının sonucuna bakacak olursak İstanbul 45. Sırada kendine yer

bulmuştur. İFM hedefi kapsamında bu araştırmayı incelediğimizde şehir itibarı anlamında istenilen seviyede olmadığımız sonucu ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Günümüz ekonomileri küresel düzene paralel olarak birbirlerine görünmez bağlarla bağlanmıştır. Eğer bu düzen iyi bir şekilde idare edilir, organize bir finansman süreci kurulursa ekonomide ve dış ticarete avantajlı konuma gelineceği bir gerçektir. Bu gerçeği idrak eden ülkeler, meselenin finans boyutu üzerinde durmuş, gerek kendi piyasalarını etkin kılabilmek gerekse ülkeye giren sermaye miktarını arttırabilmek adına sermaye piyasalarını geliştirmişlerdir. Esnek, tüm sosyoekonomik seviyelere hitap edebilen ve güven veren sermaye piyasalarını kurmak adına gerçekleştirilen bu çalışmalar, uzmanların bu konuya daha profesyonel bir gözle bakmasını sağlamıştır. 2007 yılından itibaren de şehirlerin finansal anlamda rekabet güçlerini ölçebilmek adına “Küresel Finans Şehirleri Endeksi” hesaplanmaya başlanmış ve mevcut durum daha net bir şekilde ortaya konmuştur.

Türkiye, 2009 yılı itibariyle İstanbul şehrinin uluslararası finans merkezi olması hususunda bir vizyon edinmiş ve bu hedef doğrultuda kanuni, kurumsal ve altyapısal çalışmalar gerçekleştirmiştir. İstanbul sahip olduğu jeopolitik avantajlar ve tarihte üstlendiği önemli roller ile bir finans merkezi olabilmek adına potansiyele sahiptir. Ancak İstanbul ve İstanbul özelinde Türkiye'nin ekonomik, siyasi ve sosyal çıktıları incelendiğinde İstanbul'un potansiyelini henüz tam olarak yansıtamadığını söylemek doğru olacaktır.

Siyasi istikrarın iç ve dış sebeplerle bozulma ihtimali olması ve özellikle darbe girişimi ve sonraki terörle mücadele süreci ülkenin makroekonomik dengelerini bozmakla birlikte yatırımcı için de ülke hakkında olumsuz bir imaj doğurmuştur. Siyasal gelişmeler, ekonomi yönetiminin attığı yanlış adımlar ve dünya piyasalarındaki karmaşa Türkiye'nin ekonomisinin istikrarını bozmuş ve bu durum İFM vizyonuna zarar vermiştir. Ticarete önüne geçilemeyen cari açık ve nitelikli ürün ihracatı konusunda yaşanan sıkıntılar ekonomideki başka bir handikaplardır.

Türkiye'nin son yıllardaki altyapı hamleleri ve su alanda gerçekleştirilen yatırımlar, İFM vizyonu açısından olumlu bir etki yapmıştır. İstanbul altyapısıyla uluslararası bir finans merkezinin yükünü rahatlıkla kaldıracaktır.

Türkiye eğitim ve yaşam kalitesi açısından önemli gelişmeler kaydetse de ortaya konan araştırmalar İFM vizyonu açısından bu gelişmelerin yetersiz olduğunu göstermektedir. Özellikle finans alanında yetişmiş insan sayısı ve bu insanların niteliği konusu önemlidir.

İstanbul sahip olduğu kültürel çeşitlilik, doğal güzellikleri ve hareketli ticari yaşamıyla marka şehir olma özelliğine sahip olsa da bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar rakiplerimizin gerisinde olduğumuzu gösteriyor.

Tüm faktörler ele alındığında İstanbul'un uluslararası finans merkezi vizyonunun kısa vadede çok da mümkün olmadığını göstermektedir. Ancak İstanbul'un potansiyeli mevcuttur ve çalışmada bahsedilen faktörlerde gerçekleştirilecek her bir iyileşme İstanbul'u finans merkezi olma hedefine daha fazla yaklaştıracaktır.

KAYNAKÇA

Bilgili, A. (2010). *Şehir ve Kültür, Eşsizliğin Doruk Noktası: İstanbul*, Şehir ve Kültür: İstanbul, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü Yayınları, Eylül, İstanbul.

Degl'Innocent, M., Matousek, R., Sevic, Z., Tzeremes N. G. (2017). *Bank efficiency and financial centres: Does geographical location matter?*, Journal of International Financial Markets, Institutions and Money, Volume:46.

Doğan, M. (2013). *Geçmişten Günümüze İstanbul'da Sanayileşme Süreci ve Son 10 Yıllık Gelişimi*, Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 27, Ocak, S. 511-550 İstanbul – ISSN:1303-2429.

Erdoğan, A. (2018). *İstanbul Finans Merkezi Çalışmaları*, Sermaye Piyasalarında Değişen Dinamikler, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı. (2017). *İstatistiklerle Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme 2003-2017*.

Özince, E. (2007). *Uluslararası Bir Finansal Merkez Olarak Türkiye ve İstanbul*, 5-6 Aralık 2007 tarihlerinde Active Academy tarafından İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Finans Zirvesi'nde yapılan açış konuşması (Bankacılar Dergisi, Sayı: 63).

Resmi Gazete. (2009). *İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı ile İlgili 29.09.2009 Tarihli ve 2009/31 Sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı*, 02.10.2009 Tarih ve 27364 Sayılı Resmi Gazete.

Resmi Gazete. (2016). *İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Genelgesi*, 11.11.2016 Tarih ve 29885 Sayılı Resmi Gazete.

Şanlı, F. B. (2004). *Küreselleşme ve Ekonomik Entegrasyonlar*, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları.

Tuna, K. (2010). *İstanbul'un Sosyolojik Dönüşümü*, Şehir ve Kültür: İstanbul, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü Yayınları, Eylül, İstanbul.

Uzunoğlu, S., Alkin, K., Gürlesel, C. F., Civelek, U. (2000). *Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi*, İstanbul Ticaret Odası Yayın No:2000 – 34, İstanbul.

Ünal, M., Güçer, E., Taşçı, A. (2006). *Türkiye Turizminde Yükselen Destinasyon Olarak İstanbul Şehrinin İmajı*, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt 17, Sayı 2, Güz: 198.

Meyer, D. R. (2016). *Shenzhen in China's Financial Center Networks*, Growth and Change, Volume:47, No:4, December.